

Paars heeft zelf kiemen voor inflatie gelegd
Lans Bovenberg en Bas Jacobs.

VVD en PvdA hebben hun fundamentele conflicten in de afgelopen zeven jaar afgekocht met een onvoldoende restrictief begrotingsbeleid en met generieke lastenverlichting de kiemen gelegd voor een loon-prijsspiraal, concluderen Lans Bovenberg en Bas Jacobs.

De begroting van 2002 is het laatste wapenfeit van Kok II. Zo'n acht miljard gulden wordt vrijgemaakt voor extra uitgaven aan vooral zorg en onderwijs. Bovendien zit er zo'n drie miljard gulden lastenverlichting in het vat, hoewel hiervoor volgens de Zalmnormen een groter deel van de inkomstenmeevallers kan worden gebruikt. Het beperken van lastenverlichting is verstandig. De omvangrijke generieke lastenverlichting van de afgelopen jaren heeft de hosannastemming in de private sector aangewakkerd en heeft daarmee de krapte op de arbeidsmarkt vergroot. De publieke sector kampt nu met personeelsproblemen, met tanende kwaliteit van de publieke dienstverlening als gevolg.

De doorgevoerde lastenverlichting zette het uitgavenkader onder zware druk. Na al dat lekkers voor de VVD (generieke lastenverlichting), moet nu ook de PvdA worden bediend. In het laatste jaar van Kok II worden conjuncturele meevallers in de sociale zekerheid (minder uitkeringen) dan ook benut om overheidsuitgaven structureel te verhogen.

Het benutten van inkomstenmeevallers voor lastenverlichting is een belangrijke weeffout van het regeerakkoord: het laten meegolven van belastingtarieven en structurele uitgaven met de conjunctuur heeft de bestuurlijke rust doen verdampen en een loon-prijs spiraal in gang gezet. De extra uitgaven en lastenverlichting doen het structurele overschot verdwijnen. En dat terwijl de Miljoenennota nog stelde dat het financieren van de kosten van de vergrijzing een structureel overschot van zo'n 1 à 2 procent van het BBP vergt, hetgeen bij de huidige conjunctuur overeen komt met een overschot van zeker 2 procent van het BBP.

Het kabinet is verder uiterst creatief in het verpakken van extra uitgaven als belastinguitgaven (bijvoorbeeld fiscale maatregelen voor herintreders in de zorg). Dit is de achilleshiel van de scheiding tussen inkomsten en uitgaven. De oneigenlijke belastinguitgaven vervuilen de Zalmnorm en het belastingstelsel. De schotten tussen de uitgaven (zorg, sociale zekerheid en rijksbegroting) en inkomsten uit belastingen blijken boterzacht. Belastinguitgaven (voor bijvoorbeeld pensioen en eigen huis) zouden voortaan ook als overheidsuitgaven - met een uitgavenplafond - moeten worden bestempeld.

Geld alleen lost de problemen in de publieke sector niet op. Fundamentele organisatorische hervormingen zijn nodig om de kwaliteit van de publieke dienstverlening te verhogen. Verder moet extra arbeidsaanbod worden aangeboord. Ondanks de florerende economie is het kabinet er niet in geslaagd WAO'ers, ouderen en allochtonen te activeren. In plaats van gericht te opereren in de sociale zekerheid, heeft men vooral generieke lastenverlichting toegediend. Met deze dure pijnstillers is de vraag naar arbeid in plaats van het aanbod van arbeid gestimuleerd. Zo werden de arbeidsmarktproblemen in de publieke sector vergroot waardoor de druk op het uitgavenkader verder toenam.

Het kabinet heeft gerichte operaties in de sociale zekerheid achterwege gelaten om de sociale partners te vriend te houden. Paars, dat ons zou bevrijden van het juk van de sociale partners, heeft zich door haar riskante begrotingsbeleid met huid en haar aan de vakbeweging en de werkgevers overgeleverd. Loonmatiging moet nu de inflatoire effecten van het expansieve

begrotingsbeleid beperken om zo het uitgavenkader van de arbeidsintensieve publieke sector te redden.

Terwijl de overheid zich als werkgever extra roert op de arbeidsmarkt en daarmee de druk op de lonen opvoert, doet ze een wanhopig beroep op concurrerende werkgevers in de private sector om de lonen te matigen. 'Management by speech' verhult een gebrek aan daadkracht bij het mobiliseren van het arbeidsaanbod en het afremmen van de hoogconjunctuur in de particuliere sector. Beter was geweest om uitgaven te financieren door het beperken van belastinguitgaven of bezuinigingen op overbodige uitgaven.

Het begrotingsbeleid zet, naast de bestuurlijke rust, ook het stabiliteitspact op het spel. Het voorspelt weinig goeds voor de EMU als zelfs Nederland, dat zich altijd sterk heeft gemaakt voor stringente budgettaire randvoorwaarden, de verdragsverplichtingen aan zijn laars lapt. Het fiscale instrumentarium wordt immers onvoldoende benut om de Nederlandse economie te stabiliseren. Daardoor kan de Europese Centrale Bank (ECB) moeilijker de rente verlagen. Ons land draagt zo bij aan de moeilijke periode die de Europese economie in het algemeen, en de ECB in het bijzonder doormaken.

Het sociaal liberale experiment is duur betaald. De VVD en PvdA hebben hun fundamentele conflicten afgekocht met een onvoldoende restrictief begrotingsbeleid. Generieke lastenverlichting heeft de begrotingsdiscipline uitgehold en de kiemen gelegd voor een loon-prijs spiraal die uit dreigt te lopen op een harde landing van de economie. Waarschuwingen van het IMF, de OESO, de ECB en de EU zijn daarbij stelselmatig in de wind geslagen. Paars heeft verzuimd zeven vette jaren te benutten om een draagvlak te creëren voor nieuwe recepten in de zorg, het onderwijs, en de sociale zekerheid. Wellicht zijn de magere jaren die we nu tegemoet kunnen zien een betere voedingsbodem voor de broodnodige institutionele hervormingen.

Lans Bovenberg is verbonden aan de Katholieke Universiteit Brabant en Bas Jacobs is verbonden aan de Universiteit van Amsterdam en de KUB.